

Кирпале Аліна Василівна,

*викладачка кафедри підготовки іноземних громадян Державного вищого навчального закладу «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
м. Дніпро, Україна*

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Коли чуєш слово «освіта», то відразу з'являється відчуття чогось цінного. Чи замислювалися ви, що ж таке освіта? Ми звикли вважати, що освіта – це всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству [1].

Тож залежно від рівня освіти ми маємо вивчати комплекс загальноприйнятих у світі наук для отримання тієї чи тієї професії.

Сама ж освіта є найважливішим конструктом цивілізації, визначальним чинником соціально-економічного поступу суспільства. Кожна країна відповідно до свого історичного розвитку, національних традицій, умов, перспектив формує свою систему освіти.

Відразу постає питання: хто розробляє перелік дисциплін, які варто вчити. Хто контролює якість здобутих знань? Як людина має спрямувати на користь суспільству здобуту освіту?

Для того, щоб уникнути смислових аберацій, потрібно розглянути термінологію всієї системи освіти, що уналежнює структуру освіти, освітні рівні, освітньо-кваліфікаційні рівні, наукові ступені та вчені звання.

Система освіти – це сукупність навчально-виховних і культурно-освітніх закладів, наукових, науково-методичних і методичних установ, науково-виробничих підприємств, державних і місцевих органів управління освітою та самоврядування в галузі освіти, які, згідно з Конституцією та іншими законами України, провадять освіту і виховання громадян. Функціонування системи освіти забезпечує держава. У статті 53 Конституції України визначено: «Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам».

Структура створеної в державі системи освіти характеризує її ефективність і перспективність розвитку.

У Законі «Про освіту» чітко визначено структуру освіти в Україні:

Стаття 29. Структура освіти.

Структура освіти включає:

- дошкільну освіту;
- загальну середню освіту;
- позашкільну освіту;
- професійно-технічну освіту;
- вищу освіту;
- післядипломну освіту;
- аспірантуру;
- докторантуру;
- самоосвіту.

Стаття 30. Освітні та освітньо-кваліфікаційні рівні.

1. В Україні встановлюються такі освітні рівні: початкова загальна освіта; базова загальна середня освіта; повна загальна середня освіта; професійно-технічна освіта; базова вища освіта; повна вища освіта.

2. В Україні встановлюються такі освітньо-кваліфікаційні рівні: кваліфікований робітник; молодший спеціаліст; бакалавр; спеціаліст, магістр. Положення про освітні та освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 31. Наукові ступені.

1. Науковими ступенями є: кандидат наук; доктор наук.

2. Наукові ступені кандидата і доктора наук присуджуються спеціалізованими вченими радами вищих навчальних закладів, наукових установ та організацій у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 32. Вчені звання.

1. Вченими званнями є: старший науковий співробітник; доцент; професор.

2. Вчені звання старший науковий співробітник, доцент, професор присвоюються на основі рішень вчених рад вищих навчальних закладів, наукових установ і організацій у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [1].

Щодо управління освітою в Україні, то його здійснює система державних органів і органів місцевого самоврядування.

До органів управління освітою належать:

- Міністерство освіти і науки України,
- міністерства і відомства України, яким підпорядковано заклади освіти,
- Вища атестаційна комісія України,
- місцеві органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування і підпорядковані їм органи управління освітою.

Центральним органом державного управління системою освіти є Міністерство освіти і науки України, яке розробляє організаційний та правовий механізми функціонування освіти та аналізує її стан, прогнозує розвиток освіти відповідно до потреб суспільства, держави; розробляє нормативно-правову основу функціонування системи освіти, здійснює експертизу проєктів загальнодержавних, відомчих, інших рішень і програм, що стосуються освіти і науки, готує проєкти законодавчих актів та урядових

рішень; розробляє пропозиції щодо переліку спеціальностей, кваліфікацій, вчених звань та наукових ступенів. Акти Міністерства освіти і науки України, прийняті в межах його повноважень, є обов'язковими для міністерств і відомств, яким підпорядковані заклади освіти, місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, закладів освіти незалежно від форм власності.

Місцеві органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, здійснюючи державну політику в галузі освіти і в межах своєї компетенції встановлюють, не нижче означених Міністерством освіти і науки України мінімальних нормативів, обсяги бюджетного фінансування закладів освіти, установ, організацій системи освіти, що є комунальною власністю, та забезпечують фінансування витрат на їх утримання; забезпечують розвиток мережі закладів освіти та установ, організацій системи освіти, зміцнення їх матеріальної бази, господарське обслуговування; здійснюють соціальний захист працівників освіти, дітей, учнівської і студентської молоді, створюють умови для їх виховання, навчання і роботи відповідно до нормативів матеріально-технічного та фінансового забезпечення; організують облік дітей дошкільного та шкільного віку.

Своєю управлінською діяльністю місцеві органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування контролюють виконання вимог щодо навчання дітей у закладах освіти; вирішують питання, пов'язані з опікою і піклуванням про неповнолітніх, які залишилися без піклування батьків, дітей-сиріт, захист їхніх прав, надання матеріальної та іншої допомоги; створюють належні умови за місцем проживання для виховання дітей, молоді, розвитку здібностей, задоволення їхніх інтересів; забезпечують у сільській місцевості регулярне безкоштовне підвезення до місця навчання і дому дітей дошкільного віку, учнів та педагогічних працівників; організують професійне консультування молоді та продуктивну працю учнів; визначають потреби, обсяги і розробляють пропозиції щодо державного замовлення на підготовку робітничих кадрів для регіону.

Для виконання цих завдань місцеві органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування створюють відповідні органи управління освітою – відділи освіти та управління освіти (на обласному рівні), які діють на підставі законів України «Про освіту», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», положень про відділи та управління освіти місцевих органів самоврядування та органів виконавчої влади, які приймаються на підставі типових положень, інших нормативних актів.

Важливу організаційну роль у механізмі публічного управління якістю освіти відіграють загальнодержавний орган управління якістю освіти, професійні організації освітян, громадські організації з їх регулювальними функціями, органи самоорганізації населення.

Усі навчальні та виховні заклади незалежно від форм власності та порядку утворення в установленому законодавством порядку здійснюють

оперативний та бухгалтерський облік своєї діяльності (як господарської, так і суто навчально-виховної), за правильність якого посадові особи цих закладів несуть встановлену законодавством України дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність. Контроль за виконанням вимог законодавства України освітніми закладами в галузі освітньо-виховної роботи здійснюють вищі органи відносно підпорядкованих їм закладів освіти системи Міністерства освіти і науки України.

Механізми управління освітою в Україні.

Держава – основний інструмент політичної системи суспільства, що здійснює управління системою освіти. Державна влада впливає на процеси в освітянському середовищі за допомогою спеціально утворених органів та установ, які є складниками єдиного механізму державної влади.

Механізми державного управління – засоби, важелі, стимули, методи, за допомогою яких суб'єкти управління освітою впливають на освітянську сферу з метою досягнення поставлених цілей.

За характером впливу виокремлюються політичні, організаційні, правові, економічні, соціальні механізми.

Функціонування механізмів державного управління ґрунтується на певних принципах, за якими здійснюється організаційно-розпорядча та адміністративно-виконавча діяльність органів управління освітою.

Починаючи з повномасштабного нападу РФ на Україну 24.02.2022 і станом на 19 червня в країні внаслідок обстрілів, ракетних ударів і бомбардувань пошкоджено 2028 закладів освіти, 209 з них повністю знищено.

Не треба бути науковцем, щоб зрозуміти, що економіка країни сильно постраждала. Механізми державного управління системою освіти порушено і цей процес, на жаль, триває.

Наразі актуальність проблеми системи освіти полягає насамперед в економічних та організаційних механізмах. Забезпечити економічний складник держава не має змоги, бо втратила велику частку бізнес-сектору, який сплачував податки, тобто наповнював бюджет. Своєю чергою, організація працівників системи освіти не дає ефективності, визначеної в Законі України за мету освіти.

Для того, щоб вирішити проблему, яка склалася, пропонуємо вдосконалити механізми публічного управління в системі освіти, зокрема для зниження навантаження на бюджет державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування і закладів запропонувати виконавцям освітніх послуг, які гарантовані державою, перейти до наступного кроку в розвитку системи освіти. А саме: усіх працівників системи освіти, крім працівників освіти, які вважаються на посаді держслужбовця, перевести на приватно-державне партнерство через залучення до виконання послуг фізичних осіб-підприємців або юридичних осіб (викладачі, вихователі, технічний персонал, фахівці, науковці, обслуговуючий персонал та інші).

Наразі кожен українець повинен розуміти реалії наслідків війни в державі. Урятувати освіту можливо лише завдяки загальнодержавному сплеску приватно-державного партнерства в системі освіти в різних формах співпраці на взаємовигідних умовах для всіх сторін.

Література

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://bit.ly/3JBT9Iq>.